

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ

Основні функції, що притаманні центральному банку, завдяки яким формується підґрунтя для функціонування всіх інших банків, як правило, визначені у чинному законодавстві кожної держави. В умовах розвитку фінансового ринку, підвищення ролі банків у банківській системі, прагнення віднайти найбільш ефективні форми участі на ринку капіталів, функції центрального банку привертають увагу дослідників. І це не випадково, оскільки саме такі функції окреслюють особливості діяльності центральних банків країн.

Під функціями в юридичній науці розуміються основні напрямки діяльності органів державної влади або інших юридичних осіб, певна робота, коло їх діяльності, що здійснюється в порядку, установленому законодавством. Функції характеризують загальну, типову взаємодію між суб'єктами і об'єктами соціального управління, стійкі, відносно самостійні, спеціалізовані види управлінської діяльності взагалі [1]. Будь-які державні органи (організації), здійснюючи покладені на них функції, забезпечують реалізацію загальних функціональних завдань такого органу (організації).

Проблема функцій управління достатньо широко досліджена у юридичній літературі [2]. Цілком логічним є визначення поняття функцій управління, під якими розуміються відносно самостійні і однорідні частини змісту управлінської діяльності, в яких виявляється владно-організаційний вплив суб'єкта управління, спрямований на забезпечення життєво важливих потреб взаємодіючого з ним керованого об'єкта [3].

Будь-які державні органи чи організації створюються для виконання спеціальних, тільки їм притаманних функцій. При цьому всі структурні підрозділи органу (організації), здійснюючи покладені на них функції, забезпечують реалізацію загальних функціональних завдань цього органу (організації). Найчастіше розглядаються функції як «відносно самостійні складові змісту управлінської діяльності» [4] або як основні напрямки діяльності органів управління, їх змістовні характеристики [5].

Категорія «функція» походить від латинського *funktio* — виконання, здійснення. У філософському словнику функції визначаються як зовнішні прояви властивостей будь-якого об'єкта в даній системі відносин [6]. Для класифікації функцій центральних банків використовуються різні критерії.

Так, залежно від напрямку діяльності центрального банку, Л. Г. Єфімовою виділено функцію господарської діяльності та адміністративні функції, які, у свою чергу, розділяються науковцем на організаторську (тут маються на увазі організація та управління грошовим обігом) функцію та функцію захисту цивільного обороту, інтересів вкладників та інших кредиторів комерційних банків [7]. Здійснення господарської діяльності та виконання центральним банком

одночасно адміністративно-контрольних функцій не відбуваються незалежно одна від одної. Укладаючи цивільно-правові угоди з комерційними банками з метою реалізації своєї господарської зацікавленості та отримання прибутку, центральний банк перш за все справляє тим самим відповідний цілеспрямований вплив на розвиток системи кредитних установ та визначає кредитну політику в державі. Умови, на яких укладаються такі угоди, виробляються центральним банком у рамках державної грошово-кредитної політики, управління якою центральний банк здійснює двома способами: по-перше, за допомогою владних приписів, по-друге, економічними методами, тобто шляхом укладання різних угод із комерційними банками та іншими установами. Головною особливістю правового положення центрального банку є те, що здійснення його адміністративних функцій та функцій господарської діяльності підпорядковане виконанню одного й того ж завдання — функціонування банківської системи.

Аналізуючи функції центрального банку, О. П. Орлюк доходить висновку про те, що центральні банки об'єднують три функції [8]: нормотворчу, виконавчу, попереджувально-карну. Нормотворча пов'язана з виданням актів, які є обов'язковими для виконання всіма учасниками банківських відносин; виконавча — зі здійсненням державного регулювання банківської діяльності; попереджувально-карна — в аспекті юридичної відповідальності, оскільки центральні банки, як правило, спроможні самостійно застосовувати широкий спектр санкцій за порушення учасниками банківського законодавства.

На думку В. П. Полякова та Л. А. Московкіної, функції центрального банку можна класифікувати як основні та додаткові. Основними функціями вважаються ті, без яких неможливе виконання головного завдання центрального банку — збереження стабільності національної грошової одиниці, до додаткових належать ті, які відповідають виконанню цього завдання. Основні функції автори поділяють на регулюючі, контрольні та обслуговуючі [9]. До регулюючих функцій, які тісно пов'язані з проведенням монетарної політики, відносять: 1) управління сукупним грошовим обігом у державі; 2) регулювання грошово-кредитної сфери; 3) регулювання попиту та пропозиції на кредит. Контрольні функції включають: 1) здійснення контролю за функціонуванням кредитно-банківської системи; 2) організацію системи банківського нагляду; 3) проведення валютного контролю. Обслуговуючі функції полягають: 1) в організації платіжно-розрахункових відносин усередині системи; 2) у виконанні центральним банком ролі агента уряду. Додаткові функції центрального банку безпосередньо не пов'язані з проведенням монетарної політики. До них, як правило, відносять: надання послуг клієнтурі через установаження кореспондентських відносин з іншими банками; представництво держави в міжнародних відносинах, де співробітництво здійснюється між центральними банками; відстеження тенденцій розвитку попиту та пропонування на грошові активи та інше. Досліджують такий поділ функцій і інші автори [10].

Розглядаються функції центрального банку й у підручнику під редакцією Л. Н. Красавіної, однак у вказаному виданні вони не класифіковані, а тільки перераховані [11].

Досліджуючи сучасні центральні банки, В. В. Козюк у своїй монографії зазначає, що функції центрального банку, покладені в основу його діяльності, «ґрунтуються на ролі, яку він виконує, будучи інститутом ринкової економіки» [12]. Автор підкреслює, що центральний банк здійснює роль: 1) емісійного банку; 2) банку банків; 3) банку держави або банку уряду; 4) управляючого золотовалютними резервами.

Російські вчені Г. А. Тосунян та А. Ю. Вікулін вважають, що за центральним банком закріплено грошову функцію, складовими частинами якої виступають: 1) визначення макроекономічних грошових показників (наприклад, співвідношення грошової маси та виробництва товарів і послуг); 2) забезпечення стабільності національної валюти; 3) забезпечення стабільності національної банківської системи; 4) забезпечення ефективного та безперебійного функціонування системи видатків [13].

Інший російський вчений С. Ю. Кашкін виділяє такі функції центрального банку: 1) визначення та здійснення емісійної політики, в яку автор включає: здійснення контролю за грошовим обігом, облік та зберігання золотовалютних резервів держави; 2) здійснення державної грошово-кредитної політики; 3) функція органу забезпечення стабільності національної грошової системи та інші [14].

Незважаючи на те, що вчені по-різному підходять до класифікації функцій, принципових розбіжностей у поглядах на функції центрального банку немає, разом із тим у літературі зустрічаються певні неузгодження щодо розуміння понять «функція центрального банку» та «завдання центрального банку». Деякими авторами ототожнюються вказані поняття і замість того, щоб розглядати те, що робить центральний банк, виконуючи свої функції, автори визначають їх як завдання центрального банку [15], хоча завдання повинні розглядатися як мета діяльності центрального банку. Уявляється, що під функціями центрального банку необхідно розуміти основні прояви властивостей його діяльності, які законодавчо відрізняють центральний банк від інших банків. Стосовно трактування завдань, то вони повинні визначати ті кінцеві результати, на досягнення яких і спрямовано діяльність центрального банку.

Функції центрального банку визначаються, з одного боку, його положенням як особливого органу державного управління (та взаємовідносинами з органами законодавчої, виконавчої влади та главою держави), а з іншого — особливостями побудови банківської системи та місця центрального банку в ній. Така система побудови функцій вимагає їх взаємного доповнення та відсутності будь-яких суперечностей.

Ураховуючи те, що банківська система діє всередині фінансово-кредитної системи, функції центрального банку стосовно кредитної системи можна розглядати як прояви функцій першого рівня, а функції першого рівня — як одну з форм реалізації державою своєї господарської функції через центральний банк, який виступає «провідником» державної грошово-кредитної політики. При такому підході до функцій першого рівня необхідно віднести такі основні (базові) функції: 1) функцію монопольної емісії готівки та організації грошово-

го обігу; 2) функцію реалізації грошово-кредитної політики; 3) функцію «банку банків», 4) функцію «банкера уряду».

До функцій центрального банку на умовно другому рівні можна віднести проведення аналітичних та статистичних досліджень, які за своїм характером можуть бути неоднорідними та нерівнозначними в центральних банках різних країн. Дослідження у сфері грошово-кредитної та валютної політики в основному базуються на даних платіжних балансів. Це й зумовило в деяких країнах (Німеччина, Бельгія, Франція, Нідерланди, Японія) делегування центральному банку функції збору та аналізу такого виду даних.

Усі вищезазвані функції притаманні центральним банкам у країнах з розвинутою ринковою економікою, де функціонує дворівнева банківська система. Причому самі функції, які окреслюють особливості діяльності центрального банку, є продуктом еволюції функціонування банків, що засноване на тривалому історичному процесі поступового зосередження права на емісію банкнот, а також зобов'язань щодо обслуговування уряду в найбільш надійних банках (наприклад, такий процес простежується в одному з найстаріших центральних банків світу — Банку Англії). Незважаючи на те, що в деяких країнах створення центрального банку супроводжувалося прийняттям відповідного нормативно-правового акта (наприклад, Федеральна Резервна система США), усе одно у своїй основі такий процес пройшов певний історичний шлях розвитку.

За центральним банком як представником держави законодавчо закріплено емісійну монополію тільки щодо банкнот, тобто загальнонаціональних кредитних коштів, які є загальновизнаним остаточним засобом погашення боргових зобов'язань. У деяких країнах центральний банк монопольно здійснює також емісію монет (наприклад, Франція, Південна Корея) [16], але, як правило, їх чеканкою займається міністерство фінансів. Банкноти складають незначну частину грошової маси промислово розвинених країн, однак банкнотна емісія як завжди необхідна для платежів у роздрібній торгівлі та забезпеченні ліквідності кредитної системи. Саме банкноти створюють «ядро грошової та платіжної системи країни» [17].

Зосередження функції монопольної емісії в одному кредитному інституті стало першоосновою діяльності центрального банку. Об'єктивна необхідність в організації центральних банків, як особливих інститутів, виникла в той момент розвитку банківських систем, коли грошова емісія багатьма банками руйнувала основи грошового обігу. Реалізація даної функції з часом почала концентруватися в більш надійних банках і законодавче закріплення емісійного права за одним банком поступово завершило процес формування центрального емісійного банку.

Функція монопольної емісії пов'язана з правом центрального банку на випуск банкнот, які є єдиним законним платіжним засобом. Грошова емісія (лат. *emisso* — випуск) — утворення та надходження в грошовий обіг різних платіжних засобів. Грошова емісія, як і вся грошово-кредитна політика, — явище багатопланове, якому властиві не тільки економічна, соціальна, але й правова природа. Правовий зміст грошової емісії, як зазначає Я. А. Гейвандов, зумов-

лений існуванням специфічних правових ознак, які притаманні і самій грошовій емісії, і всій грошово-кредитній політиці [18]. У загальному вигляді можна сформулювати їх таким чином: по-перше, це конституційно-правовий характер грошово-кредитної політики та грошової емісії; по-друге, грошово-кредитна політика і здійснювана в її рамках емісія грошей, а також їх мета та зміст, мають публічно-правову природу; по-третє, це єдність та взаємозв'язок правового механізму грошової емісії та грошово-кредитної політики, включаючи єдність правового регулювання.

Конституційно-правовий характер грошово-кредитної політики та грошової емісії полягає в тому, що їх засади визначені у правовому акті найвищого рівня — у Конституції. Якщо розглядати Конституцію України, то в ній закріплені основні положення, що стосуються правового механізму грошово-кредитної політики та грошової емісії в Україні. Так, відповідно до ст. 92 Конституції, виключно законами України встановлюються засади створення і функціонування фінансового, грошового, кредитного та інвестиційного ринків; статус національної валюти, а також статус іноземних валют на території України [19]. Статтею 100 Конституції на Раду Національного банку України покладено розроблення Основних засад грошово-кредитної політики та здійснення контролю за її проведенням. Повноваження Ради Національного банку встановлено Законом «Про Національний банк України», ст. 9 якого закріплює, що Рада Національного банку відповідно до загальнодержавної програми економічного розвитку України до 15 вересня розробляє Основні засади грошово-кредитної політики і вносить їх Верховній Раді для інформування, а також здійснює контроль за виконанням Основних засад грошово-кредитної політики. До повноважень Ради належить здійснення аналізу впливу грошово-кредитної політики України на стан соціально-економічного розвитку України, а також затвердження кошторису доходів та витрат Національного банку та подання Верховній Раді та Кабінету Міністрів України до 1 вересня поточного року (зміни до кошторису доходів та витрат Національного банку подає у тижневий строк з дня їх затвердження).

Стаття 33 Бюджетного кодексу [20] визначає інші строки подання вищевказаних документів до Верховної Ради та Кабінету Міністрів України: до 1 квітня поточного року. Така правова колізія повинна бути переглянута законодавцем, необхідно підготувати та внести на розгляд Верховної Ради пропозиції щодо приведення законодавчих актів у відповідність із кодексом, прийнятим у 2010 році.

Відповідно до ст. 99 Конституції, забезпечення стабільності грошової одиниці України — гривні, є основною функцією центрального банку держави. Аналізуючи Конституцію України та Закон «Про Національний банк України», можна дійти висновку, що норми зазначених законів закріплюють правові основи грошово-кредитної політики та емісії грошей: емісія грошей, як і вся грошова та кредитна політика виступають важливою функцією держави; здійснення грошової емісії, а також безпосереднє здійснення функції грошово-кредитного регулювання покладено на основний центральний орган державного управління — на центральний банк.

Грошово-кредитна політика являє собою комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, направлених на досягнення економічного зростання, стримування інфляції та забезпечення стабільності грошової одиниці, забезпечення зайнятості населення та вирівнювання платіжного балансу.

Безпосереднім здійсненням грошово-кредитної політики в державі займаються центральний банк та уряд, які діють незалежно, але у взаємодії один з одним, а також з іншими органами державної влади. При цьому конституційно-правові норми проголошують монополію центрального банку на здійснення емісійної діяльності та його незалежність при здійсненні функції із захисту та забезпечення стабільності грошової одиниці, а, відповідно, дозволяють сформулювати загальне уявлення про основу його повноважень та відповідальність у сфері грошово-кредитного регулювання.

Що стосується місця та ролі уряду, то його повноваження при реалізації конституційної функції із забезпечення проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики декларуються, але не уточнюються.

Реалізація основної конституційної функції Національного банку здійснюється через специфічні засоби та методи грошово-кредитної політики. Відповідно до Закону «Про Національний банк України», основними засобами та методами грошово-кредитної політики є регулювання обсягу грошової маси через [21]: визначення та регулювання норм обов'язкових резервів для комерційних банків; процентну політику; рефінансування комерційних банків; управління золотовалютними резервами; операції з цінними паперами (крім цінних паперів, що підтверджують корпоративні права), у тому числі з казначейськими зобов'язаннями, на відкритому ринку; регулювання імпорту та експорту капіталу; емісія власних боргових зобов'язань та операції з ними. Вибір та поєднання засобів і методів грошово-кредитної політики залежить перш за все від функцій, що виконує центральний банк на тому чи іншому історичному етапі розвитку держави. Публічно-правовий характер грошово-кредитної політики та грошової емісії означає, що вони спрямовані на забезпечення інтересів усього суспільства і не можуть проводитися в інтересах окремих осіб.

Єдність та взаємозв'язок правового механізму грошової емісії та грошово-кредитної політики проявляється в тому, що, по-перше, та частина грошово-кредитної політики, яка стосується грошової емісії, є складовою частиною державної економічної політики і, по-друге, емісійно-грошова політика не існує у відриві від державної грошово-кредитної політики, так само як і без грошової емісії, без емісійно-грошової політики не існує сама грошово-кредитна політика.

Про те, який зміст вкладає держава в поняття «державна грошово-кредитна політика» упродовж усього періоду економічних реформ, можна було визначити тільки виходячи з аналізу Основних засад грошово-кредитної політики держави. Основні засади щорічно розроблялися центральним банком, виходячи з довільного розуміння сутності та змісту політики держави в грошово-кредитній сфері. Разом із тим такий важливий напрям державної політики повинен здійснюватися на основі єдиного порядку, установленого законодав-

ством. Здійснювана в рамках єдиної державної грошово-кредитної політики грошова емісія теж повинна виконуватися на основі єдиних вимог, стандартів та методів.

Закріплення в Конституції України основної функції центрального банку — забезпечення стабільності грошової одиниці — і у Законі «Про Національний банк України» права монопольного здійснення емісії національної валюти та організації її обігу означає, що центральний банк наділений виключним правом емісії банкнот у будь-яких формах: готівковій чи безготівковій.

Однак, слід зауважити, що випуск усіх грошей не може бути монополізований в силу особливостей функціонування дворівневої банківської системи. Так, ученими неодноразово відмічалось, що безготівкову грошову емісію банки активно здійснювали в 90-х роках у зв'язку з практикою банківської діяльності, яка склалася на той час [22]. Вона продовжує здійснюватися і на сучасному етапі, але в більш обмежених, контрольованих розмірах. Використання банками самостійної емісії грошей, дозволяє зробити висновок, що основним джерелом безготівкової емісії виступають комерційні банки.

Здійснюють безготівкову емісію грошей банки і в інших країнах, маючи відповідне право на підставі закону. Крім того, законодавством країн не встановлено норми про виключне право центрального банку чи казначейства не тільки на безготівкову, але й на готівкову грошову емісію. Законодавством таких держав дозволено деяким банкам (недержавним) здійснювати не тільки безготівкову грошову емісію, але й випускати в обіг власні готівкові кошти у вигляді банкнот.

У зарубіжних виданнях цілком справедливим є твердження про те, що необхідно розрізнити гроші і законний платіжний засіб. Гроші — це металеві й паперові знаки, що є мірою вартості при купівлі та продажу. Гроші — це все, що готові прийняти в оплату належного платежу (банкноти, чеки, векселі), а законний платіжний засіб — це те, що зобов'язані приймати в оплату за законом (тільки банкноти і монети). Учені досліджують гроші як подвійну категорію: з одного боку, як економічну категорію, з іншого — як юридичну категорію. Серед ознак, що характеризують правову природу грошей, можна визначити: 1) їх офіційне визначення законом, який закріплює можливі форми їх існування у вигляді цінних паперів та валютних цінностей; 2) встановлення за допомогою фінансово-правових норм платіжної сили грошей, шляхом позначення на них грошових одиниць; 3) зобов'язання фінансовим законом усі державні та недержавні структури, усіх громадян країни вважати гроші як законний засіб, що приймається в оплату належного платежу за ту вартість, що на них позначена.

Як справедливо зазначає М. І. Піскотін, гроші володіють ні чим незамінною здатністю, підтримуючи життєдіяльність багатьох клітинок економічного організму, забезпечуючи їх взаємодію, перетворюючи їх на єдине ціле, автоматично реагувати на будь-які зміни як у самому організмі, так і в зовнішньому середовищі. Ця найважливіша система життєво необхідна суспільству. На неї можливо впливати, у ній можливо замінити штучними чи по-

єднати окремі артерії, вбудувати необхідні коригуючі механізми, але замінити її повністю неможливо [23]. Аналізуючи значення грошей, необхідно відмітити, що встановлення грошової маси в такому розмірі, щоб вона, з одного боку, стимулювала зростання економіки, а з іншого боку, не призвела до інфляційних процесів, виступає важливим завданням центрального банку. Для виконання цього завдання центральний банк повинен мати право на монопольну емісію готівки.

Ураховуючи все зазначене вище, можна зробити висновок, що центральний банк володіє монополією на емісію законних платіжних засобів, а не всіх грошей.

Готівка, що емітується центральним банком, у багатьох країнах є єдиним законним платіжним засобом на території країни.

В Україні Національний банк як центральний банк держави виконує функцію монопольної емісії національної валюти — гривні та копійки — та має повноваження щодо організації й регулювання готівкового грошового обігу.

Функціонування банківської системи не перебуває в незмінному, статичному стані. Відбувається постійна динаміка та розвиток усіх її елементів. Діяльність центрального банку як ключового елемента банківської системи за сучасних умов в основному відповідає класичним ознакам функціонування подібних інститутів. Разом з тим удосконалюється та змінюється значення окремих функцій. Так, у незмінному стані не залишалася й емісійна функція, яка початково визначала основу діяльності центрального банку. Однак розвиток безготівкового грошового обігу та впровадження нових технологій розрахунків при поступовому зниженні обігу готівки, суттєво впливає на значення емісійної функції. Зрозуміло, що значення цієї функції знижується. Найголовнішою функцією центрального банку сьогодні виступає функція реалізації грошово-кредитної політики.

В процесі здійснення грошово-кредитної політики повинні бути вирішені правові проблеми золотовалютних резервів центрального банку. Для забезпечення стабільності грошової одиниці необхідно не тільки нагромаджувати та використовувати такі резерви, але й у розумних межах застосовувати з метою стимулювання підвищення зайнятості населення, рівня його платоспроможності та активізації вітчизняного виробництва.

Таким чином, 1) функції центральних банків, які є тісно взаємопов'язаними, упродовж історії існування такого інституту банківської системи ускладнюються, змінюються та доповнюються, створюючи об'єктивні передумови для виконання ним функції регулювання всієї грошово-кредитної системи держави; 2) значення емісійної функції центрального банку в останні роки суттєво знижується, поступаючись місцем функції реалізації грошово-кредитної політики; 3) основні (базові) функції центрального банку тим чи іншим чином пов'язані з його особливою відповідальністю за політичну стабільність у країні. Ефективне функціонування банківської системи — необхідна умова розвитку ринкових відносин, що об'єктивно визначає ключову роль центрального банку в регулюванні банківської діяльності та зумовлює вирішальний вплив такого банку на стабільність грошової одиниці та надійність банківських установ. Усі

вищевказані функції в сукупності є невід'ємними складовими статусу національного центрального банку та зумовлюють поєднання в його компетенції одночасно комерційних і державно-владних повноважень.

Література

1. Бахрах Д. Н. Административное право. Часть общая : учебник / Д. Н. Бахрах. — М. : БЕК, 1993. — С. 66; Общая теория права и государства : учебник / под ред. В. В. Лазарева. — М. : Юрист, 1994. — С. 37.
2. Аверьянов В. Б. Функции и организационная структура органа государственного управления / В. Б. Аверьянов. — К. : Наук. думка, 1979. — 152 с.; Вачило И. Л. Функции органов управления / И. Л. Вачило. — М. : Юрид. лит., 1976. — 198 с.; Цветков В. В. Наука управління і місцеві ради / В. В. Цветков, Л. П. Юзьков, О. Ф. Фрицький. — К. : Вища шк., 1970. — 439 с.
3. Аверьянов В. Б. Функции и организационная структура органа государственного управления / В. Б. Аверьянов. — К. : Наук. думка, 1979. — С. 50.
4. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. У 2 т. Т. 1. Загальна частина / редкол.: В. Б. Авер'янов (голова). — К. : Юрид. думка, 2004. — С. 261.
5. Бобровник С. В. Система законодавства України: актуальні проблеми та перспективи розвитку / С. В. Бобровник, О. Л. Богінич. — К. : Наук. думка, 1994. — С. 72.
6. Философский словарь / под ред. М. Н. Розенталя. — М., 1972. — С. 448.
7. Ефимова Л. Г. Банковское право : учеб. пособие / Л. Г. Ефимова. — М. : БЕК, 1994. — С. 7–8.
8. Орлюк О. П. Банківська система України. Правові засади організації / О. П. Орлюк. — К. : Юрінком Інтер, 2003. — С. 44.
9. Поляков В. П. Структура и функции центральных банков. Зарубежный опыт : учеб. пособие / В. П. Поляков, Л. А. Московкина. — М. : ИНФРА-М, 1996. — С. 36.
10. Міщенко В. І. Центральні банки: організаційно-правові засади / В. І. Міщенко, В. Л. Кротюк. — К. : Т-во «Знання», КОО, 2004. — С. 73; Романишин В. О. Центральний банк і грошово-кредитна політика : навч. посіб. / В. О. Романишин, Ю. М. Уманців. — К. : Атіка, 2005. — С. 27.
11. Денежное обращение и кредит при капитализме : учебник / под ред. Л. Н. Красавиной. — 3-е изд. — М. : Финансы и статистика, 1989. — С. 80–82.
12. Козюк В. В. Сучасні центральні банки / В. В. Козюк. — Тернопіль : Астон, 2001. — С. 20–21.
13. Тосунян Г. А. Деньги и власть. Теория разделения властей и проблемы банковской системы / Г. А. Тосунян, А. Ю. Викулин. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : Дело, 2000. — С. 37.
14. Кашкин С. Ю. Центральний банк в системі влади. Конституційно-правовий статус Центрального банка Российской Федерации / С. Ю. Кашкин ; под ред. П. Д. Баренбойма. — М. : Юрид. Дом «Юстицинформ», 2000. — С. 90.
15. Деньги, кредит, банки : учебник / под ред. О. И. Лаврушина. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : КНОРУС, 2005. — С. 405; Банковская система России. Настольная книга банкира. В 3 кн. Кн. 1 / Л. И. Абалкин [и др]. — М. : Дека, 1995. — С. 95.
16. Поляков В. П. Структура и функции центральных банков. Зарубежный опыт : учеб. пособие / В. П. Поляков, Л. А. Московкина. — М. : ИНФРА-М, 1996. — С. 42.
17. Козюк В. В. Сучасні центральні банки / В. В. Козюк. — Тернопіль : Астон, 2001. — С. 21.
18. Гейвандов Я. А. Денежная эмиссия в России как важнейшее направление единой государственной денежно-кредитной политики // Государство и право. — 2004. — № 5. — С. 46.
19. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії ВР України 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
20. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року № 2456-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 50–51. — Ст. 572.
21. Про Національний банк України : Закон України від 20 трав. 1999 р. № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 29. — Ст. 238.
22. Гейвандов Я. А. Банковская деятельность в России: проблемы государственного регулирования / Я. А. Гейвандов. — СПб. ; М., 1997; Гейвандов Я. А. Банковская деятельность в Российской Федерации (организационно-правовой аспект) // Банковское право. — 1998. — № 1.
23. Пискотин М. И. Социализм и государственное управление / М. И. Пискотин. — М., 1988. — С. 250.

Анотація

Латковська Т. А. Основні функції центрального банку: проблеми визначення та класифікації. — Стаття.

У статті досліджені основні функції центрального банку, які окреслюють особливості діяльності такого банку та є продуктом еволюції функціонування банків. Звернено увагу на функцію монопольної емісії готівки та організації грошового обігу. Сформульовані правові ознаки, які притаманні і самій грошовій емісії, і всій грошово-кредитній політиці.

Ключові слова: функції, функції центрального банку, монопольна емісія готівки, грошово-кредитна політика.

Аннотация

Латковская Т. А. Основные функции центрального банка: проблемы определения и классификации. — Статья.

В статье исследованы основные функции центрального банка, которые очерчивают особенности деятельности такого банка и являются продуктом эволюции функционирования банков. Обращено внимание на функцию монопольной эмиссии наличности и организации денежного обращения. Сформулированы правовые признаки, свойственные и самой денежной эмиссии, и всей денежно-кредитной политике.

Ключевые слова: функции, функции центрального банка, монопольная эмиссия наличности, денежно-кредитная политика.

Summary

Latkovska T. A. The Basic Functions of the Central Bank: Problem Study and Classification. — Article.

The article considers the basic functions of the central bank which determine the peculiarities of the bank and are the result of the bank functioning evolution. Special emphasis is laid on monopole cash emission and the organization of circulation of money. The legal features immanent to the circulation of money itself as well as to the whole money-credit policy have been determined.

Keywords: functions, central bank functions, monopole cash emission, money-credit policy.

УДК 316.774:004.738.5:342.4/8

О. В. Каплій

ІНТЕРНЕТ-ВИДАННЯ ЗМІ ЯК НОВИЙ ВИД ТРАДИЦІЙНИХ ЗМІ: ПОНЯТТЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Постановка проблеми. Із кінця 90-х років минулого століття в Україні поряд із пресою, радіо й телебаченням з'явився четвертий вид медіа — Інтернет-ЗМІ.

Ще не так давно Інтернет не могли розглядати як загальнодоступний засіб спілкування, а отже, і не було нагальної потреби у правовому регулюванні цієї сфери. Однак із приходом до мережі великої кількості користувачів, Інтернет виявився зоною, виведеною з-під дії законодавчих норм. Основне призначення мережі — передавання даних — зробило її ідеальним інструментом для неконтрольованого авторами поширення інтелектуальних продуктів. Розвиток ком-